

УДК 378.14

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ В ПРЕДМЕТНОМУ ПОЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ «ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ» (1920 р.)

Марина Юрїївна Богомоллова

кандидат педагогічних наук,
докторант кафедра педагогіки, психології й освітнього
менеджменту Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна

Анотація

У статті розглянуто систему підготовки і перепідготовки вчителя в 20-х – 30-х роках ХХ століття в Україні на виконання «Декларації про соціальне виховання» (1920 р.), яка відповідала тогочасним політичним, соціальним, освітнім, культурним умовам розвитку країни.

В досліджуваній період вчителів готували за різними формами організації їх навчання: курси (педагогічні); вищі трирічні педагогічні курси, Інститути народної освіти – вищі навчальні заклади які були відкриті в Україні у 1920 році. Підготовка вчителя відповідала державній освітній політиці, українізації вітчизняного шкільництва, втілення нових форм, методів і змісту навчання в різних типах шкіл, що і на сьогодні є актуальним.

Ключові слова: *декларація, соціальне виховання, історія педагогічної освіти, українське шкільництво, структура педагогічної освіти.*

Постановка проблеми в контексті сучасної педагогічної науки та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Якісна зміна системи освіти

в Україні вимагає розроблення нових підходів до навчання та виховання дітей та молоді, утвердження нових цінностей в освітньому процесі, носіями яких є викладач навчального закладу, вчитель школи. Реформаційні процеси в Україні спрямовують підготовку вчителя в майбутнє, при цьому спонукають до вивчення історичного досвіду минулого [8]. Особливо до історичного періоду, який позначився розбудовою української вищої освіти, науки на національній основі; навчанням змісту освіти українознавчим матеріалом, національною історією і традицією, посиленою увагою до навчання дітей і молоді українською мовою, творенням країномовних підручників та посібників.

Такі завдання, які постали перед початковою школою у контексті реформаційних процесів – реалізації завдань соціального виховання, висунули вимоги щодо підготовки вчительських кадрів, які б змогли реалізувати урядовий плани.

Мова йде про 20–30-ті роки ХХ ст. – періоду такої системи організації навчання й виховання підростаючого покоління яка визначалася, як соціальне виховання. В своєму науковому пошуку ми визнаємо соціальне виховання, як феномен «незвичайне явище, рідкісний факт, який важко збагнути», але необхідно – щоб не допустити прорахунків і втрат минулого [12].

Успішність реалізації концепції соціального виховання обґрунтування і втілення ефективних форм і методів навчання, створення нових підручників і методичних посібників, розробка відповідних засобів навчання залежала від підготовки та перепідготовки вчительських кадрів. На порядок денний постало питання формування педагога, який би став носієм нової урядової (освітньої) політики. Наш науковий пошук дає стверджувати, що в цей історичний

період велика увага приділялася творенню вітчизняної системи педагогічної освіти, спрямованої на реалізацію завдань концепції соціального виховання, яка була особливою, мала свої переваги і прорахунки, і їх важливо врахувати в умовах сьогодення.

Аналіз досліджень і публікацій. Цей історичний етап викликав і викликає постійний інтерес у науковців; знаходиться в їх полі зору, як окремий етап становлення української освітньої системи, так і досліджуються окремі його складові (Л. Березівська, Л. Ваховський, О. Сухомлинська, В. Федяєва, Т. Янченко та ін.) [1, 2, 8, 11, 12].

Адже і сьогодні, коли в Україні йде процес реформування освіти починаючи з початкової школи, перед вчителями, науковцями, управлінцями постають практично ті ж проблеми. І звернення до історичної спадщини періоду розбудови нової української школи є актуальним, важливим, корисним. В цілому таким, що хоча б не нашкодити, а задля цього підготувати вчителя з урахуванням вітчизняної і світової практики.

Формулювання цілей статті. Мета нашої публікації – розкриття форм, методів, засобів підготовки вчителя до реалізації завдань концепції соціального виховання в тогочасних політичних, соціально-економічних умовах розбудови України.

Виклад основного матеріалу. Після кривавого воєнного лихоліття (1914–1920 рр.) в країні постали завдання відбудови зруйнованого господарства, становлення нової середньої і вищої школи. З початку 1920 р. Наркомос України розгорнув діяльність, спрямовану на реорганізацію вищих навчальних закладів, поліпшення підготовки спеціалістів.

26 січня 1919 року Уряд Радянської України прийняв декрет про передачу всіх вищих навчальних закладів, у

тому числі й приватних, у ведення Наркомату освіти і переведення їх на державний бюджет. Цей декрет поклав початок створенню мережі власної вищої школи в Україні в тому числі і педагогічної.

Уже 24 лютого 1920 р. було розроблено «Тимчасову інструкцію губернським відділам народної освіти», в якій йшлося про проведення низки заходів у галузі вищої освіти. Передбачалося, насамперед, налагодити навчання в технічних і медичних вузах, закрити старі юридичні та історико-філологічні факультети, розпочати організацію інститутів народної освіти для підготовки педагогів відповідно до нових вимог.

3 травня 1920 р. набір до педагогічних інститутів здійснювався згідно «Інструкції про набір у вищі навчальні заклади» НКО, де зазначалося, що до вузу приймаються всі громадяни чоловічої і жіночої статі, яким виповнилося 17 років і в першу чергу – діти робітників, членів виробничих профспілок, комсомольці, члени Комуністичної партії більшовиків України.

У червні 1921 року відбулася Всеукраїнська нарада з питань освіти. На засіданнях секцій були опрацьовані та схвалені питання соціальної, професійної і політичної підготовки студентів. Нарада наголошувала, що особливу увагу слід приділити реорганізації старої вищої школи в інститути за виробничою та функціональною ознаками. Педагогічні інститути були реорганізовані в інститути народної освіти (ІНО). Відповідно до завдань підготовки працівників освіти для системи професійних навчальних закладів та для проведення політико-освітньої роботи серед широких мас вважалося, що ІНО покликані здійснювати цю роботу, повинні мати й відповідні факультети, а саме: соціального виховання, професійної освіти, політосвіти [3].

У зв'язку з цим істотні зміни відбулися і в структурі педагогічних інститутів. В більшості своїй вони стали інститутами народної освіти (ІНО) з 2 факультети: професійної освіти та соціального виховання.

Факультет професійної освіти орієнтувався на підготовку вчителів професійних шкіл, шкіл фабрично-заводського учнівства і викладачів загальних дисциплін технікумів. Його завданням було підготувати «висококваліфікованих керівників занять», дати їм професійну освіту і професійні навички.

Факультет соціального виховання (ФСВ) мав готувати працівників вищої кваліфікації для роботи в закладах соціального виховання (дитячому садку, дитбудинку, школі). На ФСВ не було ніяких спеціальностей, крім педагогічної: дитинство, організація і робота з дітьми.

Велика робота проводилася зі складання програм навчальних дисциплін. Необхідність їх розробки зумовлювалася тим, що нових програм ще не було, а старі, дореволюційні, не відповідали вимогам, які висувалися перед тогочасною школою. Особливістю нових навчальних програм було «пов'язання всіх видів занять між собою, а також зв'язок із життям». Наприклад, перші навчальні плани Херсонського інституту народної освіти були розроблені та затверджені на засіданні правління у складі директора інституту, професора, історика К.Ю. Гревізирського, професора Х.А. Бельського, викладача М.В. Катинського та інших. Вихідним елементом плану, загальним для всіх секцій, було формування соціально-історичного світогляду. Паралельно з цим йшла інша група дисциплін – «елементи вивчення виробництва». Студенти повинні були вивчати машинознавство, технологію, організацію праці та виробництва. З метою вивчення виробництв проводили

також екскурсії. Третю, найважливішу групу загальних дисциплін, склали ті, що зосереджували увагу на питаннях методики, педагогіки та психології. Навчальним планом передбачалося, що з чотирьох тисяч загальної кількості годин при трьохрічному терміні навчання і шестигодинному робочому дні педагогічним предметам відводилося більше тисячі годин [3].

Найважливішою справою всіх ВНЗ України в цей період була їх «пролетаризація».

Наказ Укрпрофосвіти від 20 квітня 1921 року впроваджував нову систему прийому за рознарядками. Був взятий курс на пролетаризацію, поповнення складу студентства переважно дітьми села. Наприклад, за архівними даними набір 1921 р. інституту народної освіти в місті Херсоні складав: 68% селян (15% – середняки, решта – незаможні селяни або бідняки); 32% міських робітників та службовців.

Важливим чинником «пролетаризації» інституту був порядок комплектування студентів, коли до інституту почали приймати за відрядженням профспілок, партійних органів, військових частин та комітетів незаможних селян.

21 вересня 1920 року вийшла постанова Раднаркому УРСР «Про введення української мови в школах і радянських закладах», за якою система педагогічної освіти в країні мала перейти на введення до навчальних планів факультетів обов'язкового курсу української мови. А згідно з постановою Наркомату освіти від 25 листопада 1925 року викладання всіх дисциплін на всіх факультетах інститутів повинно було бути цілком україномовним. Ці завдання вирішувалися поступово, «шляхом введення нової лектури і українізації старої» [3].

Велику роль у навчально-методичному забезпеченні організації навчального процесу у початковій школі

відігравали форми підготовки і перепідготовки вчительських кадрів. Ці питання обговорювалися на вчительських з'їздах, нарадах, конференціях, зборах педагогічної громадськості. Ситуація була досить складною. В країні в цей період, не вистачало кваліфікованих вчителів які б змогли реалізувати державні завдання у галузі освіти. Одним із можливих шляхів визнавався шлях відкриття спеціальних вчительських курсів. Перші такі курси започатковані на Київщині ще у 1918 році, а у 1920 році спеціальні вчительські курси були відкриті в Україні основними завданнями роботи яких стала підготовка вчителів початкової ланки освіти. Також на базі окремих факультетів у системі університетської освіти створювалися Інститути народної освіти – вищі навчальні заклади нової форми діяльність яких відповідала меті творення нової системи виховання – соціального. Чільне місце в структурі підготовки вчителів для початкових шкіл посідали факультети соціального виховання.

Підготовці вчителя, реалізації поставлених завдань сприяли матеріали «Порадників соціального виховання», які Народний комісаріат освіти щорічно видавав у період з 1921 до 1928 року. Зазначаємо, що саме в них вміщувалися директивні матеріали за якими здійснювалися організація навчання і виховання дітей у школі та інших дитячих установах, розкривалися системні складові відповідного методичного й організаційного забезпечення. Звідси вчителі, методисти, організатори освіти, співробітники на місцях інститутів післядипломної освіти та викладачі відповідних педагогічних професійних навчальних закладів (інститутів, технікумів, училищ, педагогічних курсів) брали настанови, вказівки, поради щодо застосування комплексного навчання. Історія розвитку вітчизняного шкільництва свідчить, що на початку 20-их років ХХ століття були перші спроби

запровадження комплексного навчання, які визнавалися нормативними документами, як одна із провідних складових реалізації соціального виховання. Самі ж комплексні програми (комплекси) почали широко втілюватися в практику у 1924/1925 навчальному році. Як зазначають вчені «...процес переходу на комплексну систему праці був майже стихійним. Керівні методичні органи були надто обережні в цій справі» [7].

Повна реалізація цих програм, методичні рекомендації до їх практичного втілення були майже відсутні. Змістові вимоги, наукові положення не підкріплювалися конкретними практичними пропозиціями (шляхами) їх реалізації. Як зазначає О. Сухомлинська «Наука не запропонувала в новій школі, крім загальних декларативних гасел, ні конкретних програм, ні методик, а тому більшість українських учителів змушена була звернутися до московських програм ГУСу, хоча це було не дуже корисним з огляду на специфіку розвитку українського шкільництва» [8].

Постійні зміни в організації навчання, в контексті реалізації «Декларації про соціальне виховання», спрямовували керівні органи на оперативне донесення до вчителів завдань і шляхів успішної реалізації нової освітньої політики, що поставали перед школою [4]. Цьому сприяла, зокрема, організація і проведення різних форм підвищення кваліфікації вчителів. Найбільш поширеною була система відповідної післядипломної освіти, яка здійснювалася в створених наприкінці 1930 р. обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти. Основними завданнями і функціями цих закладів були: підвищення кваліфікації управлінських кадрів навчальних закладів освіти різного типу та рівня підготовки та перепідготовки вчителів; вивчення, узагальнення, втілення кращого (передового, ефективного)

досвіду педагогічних колективів шкіл та окремих вчителів в практику роботи більшості освітніх установ, закладів та шкіл; донесення до шкільних колективів, вчителів, керівних закладів досягнень вітчизняної та зарубіжної педагогічної науки з метою реформування освіти на засадах науковості, інноваційності, творчості. Велика увага в роботі цих закладах післядипломної освіти приділялася аналітичній роботі: аналізувався стан педагогічного процесу в школі (організація навчально-виховного процесу); якості знань; забезпечення школи науково-методичною літературою, підручниками, засобами навчання. На основі аналізу, з урахуванням досягнень педагогічної науки в таких інститутах розроблялися рекомендації щодо покращення організації навчально-виховної роботи, втілення в практику концепції соціального виховання в усіх типах дитячих освітньо-виховних установ, проведення експериментальних психолого-педагогічних досліджень з використанням методології таких наук, як рефлексологія, педологія. Обласні інститути післядипломної освіти надавали постійну допомогу районним і міським методичним кабінетам, відділам освіти, школам, дитячим будинкам і іншим установам, причетним до реалізації концепції соціального виховання; велику увагу заклади післядипломної освіти приділяли науково-методичному забезпеченню педагогічного процесу в школах та залученню вчителів до самоосвіти [5].

Стверджуємо, що становлення вітчизняної системи післядипломної освіти сприяло підвищенню соціального статусу і ролі вчителя в суспільстві. Професія вчителя була популярною, можна навіть сказати масовою, вчителі прагнули до підвищення кваліфікації, професійного зростання, новаторства в роботі і відповідного використання нових форм, методів, прийомів, засобів у навчанні дітей,

зокрема початкової школи, які відповідали змісту освіти. Матеріали з проблеми дослідження дали нам змогу визнати і підтвердити, що освіта в 30 рр. ХХ ст. розвивалася, за пріоритетним визнанням суспільно-політичного виховання з акцентом на політичне; особлива політизація освіти вплинула на вчителя, що позначилось на переслідуванні вчителів за ідеологічні (які йшли в розріз з партійними установками, не узгоджувалися з державною політикою) переконання та відповідну життєву позицію і новаторство. Все це поставило вітчизняного вчителя в пряму залежить від партійних рішень.

Цей час постійного (надмірного) втручання в роботу шкіл, освітніх установ, в цілому в навчально-виховний процес партійних органів та силових структур за вказівкою перших, особливо в умовах репресій 30-х рр. ХХ ст. в Україні, що негативно вплинуло на стан шкільної освіти, кадровий склад вчителів і керівних кадрів, а в цілому привело концепцію соціального виховання до забуття на довгі роки.

Також початок 20-х років ХХ століття характеризується впровадженням українознавчих навчальних дисциплін в навчальний процес, що дійсно сприяло творенню української школи, освіти, науки. Слід зазначити, що цей період Наркомос УСРР з акцентувавши увагу на змісті навчання не надавав належної уваги матеріалам програмно-методичного забезпечення (супроводу) навчання в школі, навіть до програм не додавалася традиційна для них пояснювальна записка. Тому вчені, вчителі-практики, органи управління освітою на місцях були в постійному пошуку форм, прийомів, методів, засобів викладання українознавчих дисциплін, спрямовували свою роботу на їх вирішення, зокрема творення відповідних підручників та посібників.

Вчителі були в постійному пошуку шляхів підвищення рівня знань учнів, реалізації завдань концепції соціального виховання в цілому. На місцях розроблялися програми, методичні рекомендації, вказівки для шкіл, дитячих закладів та установ освіти. Для вирішення тих та інших завдань створювалися предметні комісії та методичні об'єднання. Першими такими предметними комісіями були об'єднання вчителів та викладачів педагогічних інститутів дисциплін українознавчого циклу. Всі вони викладали навчальні предмети та дисципліни українською мовою [1]. Така робота сприяла зростанню професійної майстерності і творчості вчителів, а в цілому – внесла зміни в систему підготовки та перепідготовки вчителя відповідно до вимогам часу.

Історія розвитку педагогічної освіти свідчить, що в досліджуваний період вчителів готували за різними формами організації їх навчання: курси (педагогічні); вищі трирічні педагогічні курси, Інститути народної освіти – вищі навчальні заклади які були відкриті в Україні у 1920 році. Вчителів для трудових шкіл-семирічок, готували створенні в університетах факультети соціального виховання.

Аналіз навчальних програм з підготовки вчителів в досліджуваний період дає право стверджувати про відмінність змісту підготовки вчителів в різні роки, тобто про його етапність, форму підготовки та територіальне розміщення школи, зокрема, міської і сільської. Перша група вчителів навчалися за програмами, спрямованими на знання основ промислового виробництва, друга група – вивчення особливостей (основ) сільськогосподарського виробництва. Після закінчення таких курсів випускники мали пройти виробниче стажування у трудових школах протягом одного навчального року. Зміст навчання, програми, нове науково-методичне забезпечення, робота структурних підрозділів системи підготовки і перепідготовки нових педагогічних

кадрів готових виконати завдання, що постали перед наукою, освітою, школою країни в 20–30-х рр. ХХ ст. обговорювалися на освітянських зібраннях різного рівня за участю державних і партійних керівників країни. Слід зазначити, що значна увага в цей період приділялася і питанням курсової перепідготовки вчителів на літніх, тримісячних, шестимісячних і річних курсах.

Отже, на початку ХХ ст. розпочався наполегливий поступ нової системи педагогічної освіти, створювалися нові типи вищих і середніх педагогічних навчальних закладів, які б могли успішно готувати педагогічні кадри, здатні творчо підійти до творення нової Української школи. В цей період система педагогічної освіти була нестійкою, типи і мережа педагогічних навчальних закладів часто змінювалася. Багато педагогічних навчальних закладів, створених в ці роки і проіснувавши порівняно не довго, змогли зробити багато для розвитку українського шкільництва, забезпечити школи вчительськими кадрами, визначити найбільш доцільні напрямки, форми і методи їх підготовки, закласти підґрунтя для підготовки не одного покоління педагогів шкіл України.

Історія розвитку вищої педагогічної освіти в Україні свідчить, що у 20-х роках ХХ ст. були організовано порівняно невеликі спеціалізовані шкільні, дошкільні і інші педагогічні навчальні заклади і педагогічні курси, які в подальшому стали основою створення вищих навчальних закладів, на яких готувалися вчителі за різними спеціальностями. Пізніше, починаючи з 1925 року педагогічні курси перейменувалися в педагогічні технікуми, які готували вчителів за спеціальністю «Вчитель початкових класів та вихователь у дошкільних установах». На початку 30-х років ХХ ст. окремі технікуми були реорганізовані в педагогічні школи.

В цілому склалася наступна система педагогічної освіти: педагогічні технікуми на базі шкільної семирічки з трирічним терміном для підготовки вчителів початкової школи, вихователів дошкільних закладів і працівників органів соціального виховання і політичної освіти (із 1937 року педагогічні технікуми стали педагогічними училищами); практичні педагогічні інститути з 3-річним терміном навчання – для підготовки вчителів шкіл семирічок (з 1923 року така форма навчання перестала існувати, так як себе не виправдала); педагогічні інститути і педагогічні факультети університетів на базі 9-ти річки з 4-річним терміном навчання для підготовки вчителів середньої школи.

Педагогічні інститути і факультети, як правило, мали відділення: соціального виховання зі спеціалізаціями (циклами); дошкільним, шкільним і педагогічним (курс навчання 3 роки, 4-й – для підготовки викладачів спеціальних дисциплін в педагогічних технікумах; підготовка викладачів технікумів (4 роки); політико-просвітницька (3 роки) та ін.

Система педагогічної освіти нашої країни в досліджуваний період прямо була пов'язана з реалізацією «Декларації про соціальне виховання» [4]. Діяли вищі трирічні педагогічні курси (з 1925 – педагогічні технікуми) на правах вищого навчального закладу, інститути народної освіти з факультетами соціального виховання, професійної освіти, політосвіти.

У 30-ті роки стала широко розвиватися середня і вища вечірня та заочна педагогічна освіта (заочні курси, факультети і відділення при педагогічних інститутах та університетах (Харківський університет, 1934 р. вечірній учительський інститут).

На розвиток та вдосконалення педагогічної освіти великий вплив мали постанови ЦВКРСР «Про навчальні

програми і режим у вищій школі і технікумах» (19 вересня 1932) і СНК СРСР і ЦК ВКП(б) «Про роботу вищих навчальних закладів і керівництво вищою школою» (23 червня 1936). Ці постанови стали прямим керівництвом у роботі педагогічних навчальних закладів України, як і інших нормативних актів і документів для країни, яка повністю увійшла в систему управління освітою в складі Радянського Союзу.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у досліджуваному напрямі. Отже, такі реформаційні процеси – реалізація концепції соціального виховання висунули нові завдання перед педагогічною наукою, освітою, школою, зокрема, і нові вимоги щодо підготовки і перепідготовки вчительських кадрів, які б змогли реалізувати урядовий план.

Така робота в 20-х – 30-х рр. мала як позитивні здобутки, так і прорахунки, недоліки, проблеми, що просто не вдалося вирішити, що може бути темою подальшого наукового пошуку.

Список використаних джерел

1. *Березівська Л.Д.* Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті : монографія / Л.Д. Березівська. – К. : Богданова А.М., 2008. – 406 с.

2. *Ваховский Л.Ц.* Проблема взаимодействия школы и семейного воспитания в советской педагогической теории 20-х годов / Л.Ц. Ваховский // Сотрудничество педагогической науки и передового опыта в повышении эффективности всестороннего развития личности учащихся в условиях реформы школы. Деп. в ОЦНИ «Школа и педагогика». – № 17–88. – М.: НИИ ОПВ АПН СССР, 1988. – С. 31–39.

3. Вища педагогічна освіта і наука України : історія, сьогодення та перспективи розвитку / ред. рада : В.Г. Кремень, В.П. Андрущенко [та ін.] ; авт. : П.Ю. Саух, ...В.П. Андрущенко [та ін.] АПН України, Асоціація ректорів педагогічних університетів Європи, Інститут вищої освіти. – Київ : Знання України, 2009. у 27 томах.

4. Декларація Наркомосвіти УСРР про соціальне виховання дітей (1.07.1920) // Пролет. освіта (Вінниця). – 1921. – № 1. – С. 2–4.

5. Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

6. *Клюй Л.В., Доброскок І.І.* Соціально-педагогічна діяльність в умовах вітчизняної школи: проблемні питання: навч.-метод. посібн. / І.І. Доброскок, Л.В. Клюй. – Переяслав-Хмельницький (Київ. обл.) : Домбровська Я.М., 2015. – 120 с.

7. *Мостовий П.* Концепції комплексовості на Україні / П. Мостовий // Комуністична освіта. – 1931. – № 4. – С. 104–111.

8. Нариси історії українського шкільництва (1905–1933) : навчальний посібник / О.В. Сухомлинська, Н.П. Калениченко, Ж.Д. Ільченко та ін. ; за ред. О.В. Сухомлинської. – К. : Заповіт, 1996. – 304 с.

9. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи, 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczyia.pdf>.

10. Українська педагогіка в персоналіях: у 2-х кн. 2: Навч. посібник / За ред. О.В. Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – 552 с.

11. *Федяєва В.Л.* Сімейне виховання в історичній ретроспективі : монографія / В.Л. Федяєва. – Херсон.: ХДУ, 2008. – 350 с.

12. *Янченко Т.В.* Педологія в Україні та зарубіжжі: теорія та практика: [монографія] / Т.В. Янченко. – Чернігів: Десна Поліграф, 2016. – 448 с.

13. Феномен [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD>.

References

1. *Bereziv's'ka L.D.* Reformuvannya shkil'noyi osvity` v Ukrayini u XX stolitti : monografiya / L.D. Bereziv's'ka. – K. : Bogdanova A.M., 2008. – 406 s.

2. *Vaxovsky`j L.Cz.* Problema vzay`modejstv`ya shkolы y` semejnogo vospuy`tany`ya v sovetskoj pedagogy`cheskoj teory`y` 20-x godov / L.Cz. Vaxovsky`j // Sotrudny`chestvo pedagogy`cheskoj nauky` y` peredovogo opyta v rovыsheny`y` efekty`vnosty` vsestoronnego razvy`ty`ya ly`chnosty` uchashhy`xsya v uslovy`yah reformы shkolы. Dep. v OCzNY` «Shkola y` pedagogy`ka». – # 17–88. – M.: NY`Y` OPV APN SSSR, 1988. – S. 31–39.

3. *Vy`shha pedagogichna osvita i nauka Ukrayiny` : istoriya, s`ogodennya ta perspekty`vy` rozvy`tku / red. rada : V.G. Kremen`, V.P. Andrushhenko [ta in.] ; avt. : P.Yu. Saux, ...V.P. Andrushhenko [ta in.] APN Ukrayiny`, Asociaciya rektoriv pedagogichny`x universy`tetiv Yevropy`, Insty`tut vy`shhoiy osvity`. – Ky`yiv : Znannya Ukrayiny`, 2009. u 27 tomax.*

4. Deklaraciya Narkomosvity` USSR pro social`ne vy`hovannya ditej (1.07.1920) // Prolet. osvita (Vinny`cya). – 1921. – # 1. – S. 2–4.

5. Ency`klopediya osvity` / Akademiya ped. nauk Ukrainy`; golovny`j red. V.G. Kremin`. – K. : Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.

6. *Kliui L.V., Dobroskok I.I.* Sotsialno-pedahohichna diialnist v umovakh vitchyznianoї shkoly: problemni pytannia: navch.-metod. posibn. / L.V. Kliui, I.I. Dobroskok. – Pereiaslav-Khmelnytskyi (Kyiv. obl.) : Dombrovska Ya.M., 2015. – 120 s.

7. *Mostovy`j P.* Koncepciyi kompleksovosti na Ukraini / P. Mostovy`j // Komunisty`chna osvita. – 1931. – # 4. – S. 104–111.

8. Nary`sy` istoriyi ukrayins`kogo shkil`ny`cztva (1905–1933) : navchal`ny`j posibny`k / O.V. Suxomly`ns`ka, N.P. Kaleny`chenko, Zh.D. Il`chenko ta in. ; za red. O.V. Suxomly`ns`koyi. – K. : Zapovit, 1996. – 304 s.

9. Nova ukrayins`ka shkola. Konceptual`ni zasady` reformuvannya seredn`oyi shkoly`, 2016 r. [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu : <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konzepciya.pdf>.

10. Ukrayins`ka pedagogika v personaliyax: u 2-x kn. 2: Navch. posibny`k / Za red. O.V. Suxomly`ns`koyi. – K.: Ly`bid`, 2005. – 552 s.

11. *Fedyayeva V.L.* Simejne vy`xovannya v istory`chnij retrospekty`vi : monografiya / V.L. Fedyayeva. – Xerson.: XDU, 2008. – 350 s.

12. *Yanchenko T.V.* Pedologiya v Ukraini ta zarubizhzi: teoriya ta prakty`ka: [monografiya] / T.V. Yanchenko. – Chernigiv: Desna Poligraf, 2016. – 448 s.

13. Fenomen [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD>.

Марина Юрьевна Богомолова
кандидат педагогических наук,
докторант кафедры педагогики, психологии
и образовательного менеджмента
Херсонский государственный университет
г. Херсон, Украина
E-mail: bogomolova-77777@ukr.net

Богомолова М. Ю.
**ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЯ В ПРЕДМЕТНОМ ПОЛЕ
РЕАЛИЗАЦИИ «ДЕКЛАРАЦИИ О
СОЦИАЛЬНОМ ВОСПИТАНИИ» (1920 г.)**

Аннотация

В статье рассмотрена система подготовки и переподготовки учителя в 20-х – 30-х годах XX века в Украине на выполнение «Декларации о социальном воспитании» (1920 г.), которая отвечала тогдашним политическим, социальным, образовательным, культурным условиям развития страны.

В исследуемый период учителей готовили за различными формами организации их обучения: курсы (педагогические), высшие трехлетние педагогические курсы, Институты народного образования – высшие учебные заведения которые были открыты в Украине в 1920 году. Подготовка учителя отвечала государственной образовательной политике, украинизации отечественной школы, внедрению новых форм, методов и содержания обучения в различных типах школ, и на сегодня является актуальной.

Ключевые слова: декларация, социальное воспитание, история педагогического образования, украинская школа, структура педагогического образования.

Maryna Bohomolova

PhD in Pedagogy,

Doctoral student of the Department of Pedagogy,

Psychology and Educational Management

Kherson State University

Kherson, Ukraine

E-mail: bogomolova-77777@ukr.net

Bohomolova M.

**PREPARATION OF TEACHER IN
THE SUBJECTIVE FIELD OF
«DECLARATION OF SOCIAL EDUCATION»
(1920) IMPLEMENTATION**

Abstract

The article shows the system of teacher training and retraining in the 20s and 30s years of the 20th century in Ukraine while the implementation of «Declaration on Social Education» (1920), which corresponded to the political, social, educational, cultural conditions of the country's development at that time.

In the study period, teachers were trained in various forms of their studies organization: courses (pedagogical); higher three-year pedagogical courses, institutes of public education – higher educational establishments that were opened in Ukraine in 1920. The training of a teacher corresponded to the state educational policy, the Ukrainianization of domestic schooling, the implementation of new forms, methods and content of training in different types of schools, which today is relevant.

Key words: *declaration, social education, history of pedagogical education, Ukrainian schooling, structure of pedagogical education.*